

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת קדושים תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקי"ח

דרשת פרקי אבות

פנאי לסעוד, דבמלתא דמצוה קא טרחנא, כי הדרנא אתינא עיילנא לגבך.

כי אתא איתרמי על בההוא פיתחא דהוו קיימין ביה כודנייתא חוורתא [פרדות, ושל רבי היו], אמר מלאך המות בביתו של זה [שמכה ושוב אין המכה חיה כדלקמן] ואני אסעוד אצלו. שמע רבי נפק לאפיה, אמר ליה מזבנינא להו אמר ליה ולפני עור לא תתן מכשול [דכי היכי דאסירן לך אסירן לאחריני], מפקנא להו [אשלחם ביערות דעלמא להפקר], מפשת היזקא [דמתוך שלא יהיו נשמרות ירבו נזקיהן], עקנא להו [מנשר פרסותיהן ועדיין הן יכולין לילך שלא יוכלו לבעט], איכא צער בעלי חיים, קטילנא להו, איכא בל תשחית. הוה קא מבתש [מפציר] ביה טובא, גבה טורא בינייהו [והבדילן]. בכה רבי ואמר מה בחייהן [של צדיקים] כך [נותן הקדוש ברוך הוא לבו על תאותם שלא להעביר דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפרדות שיפרוש, ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים כדלקמן], במיתתן על אחת כמה וכמה [שהרי במיתתן גדולים יותר מבחייהן], דאמר רבי חמא בר חנינא גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן ע"כ.

*

ובישמח משה (סוף פרשת תצוה) כתוב, והנה דבר נפלא אני רואה כאן במה שגבה טורא ביניהם, והיא יותר

במשנה (אבות ב-א) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות ע"כ. ויש להבין איך יש לתאר מצוה בשם 'קלה', הלא כיון שאינו יודע מתן שכרן, מהיכן נשער איזהו מצוה קלה ואיזהו מצוה חמורה.

ונקדים מתחלה מה שסיפרו חז"ל (חולין ז): דרבי פנחס בן יאיר בא פעם בעירו של רבינו הקדוש, אקלע לזהוהא אושפיזא, רמו ליה שער לחרמיה, לא אכיל וכו'. אמר ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילין אותה טבלים. שמע רבי [דהוה קאתי רבי פינחס] נפק לאפיה, אמר ליה רצונך סעוד אצלי [יהי רצונך לסעוד אצלי], אמר לו הן, צהבו פניו של רבי [שמח מפני שלא היה רבי פינחס רגיל ליהנות משל אחרים כדלקמן], אמר לו [רבי פינחס] כמדומה אתה [וכי סבור היית] שמודר הנאה מישראל אני, ישראל קדושים הן [וראויין ליהנות מהם], יש רוצה [לההנות אחרים משל] ואין לו [ואין יכולת בידו, וממנו איני רוצה ליהנות שלא אכביד עליו], ויש שיש לו [יכולת בידו] ואינו רוצה [לההנות אחרים, ואף על פי שאומר בא וסעוד, אין לבו חפץ, ואיני נהנה ממנו], וכתוב (משלי כג-ו) אל תלחם את לחם רע עין [אל תסעוד, לחם לשון סעודה], ואל תתאו למטעמותיו, כי כמו שער בנפשו [לשון מרירות], כן הוא, אכול ושתה יאמר לך ולבו בל עמך, ואתה רוצה ויש לך. מיהא השתא מסרהיבנא [לשון בהלה ומהירות כלומר צריך למהר ולילך לדבר מצוה ואין

נפלא לדעתי ממה שחלק הנהר, דהנה בעת שיקרא החסיד אל ה', או שרוצה לעשות איזה דבר יוצא חוץ להיקש הטבעי לאיזה הכרח, אז מדבק נפשו בשורשו ויכול לפעול, כי העליון פועל בתחתון, אבל בענין כזה שלא קרא רבי פנחס בן יאיר לאלקיו שיגבה טורא ביניהם, ולא עלה על רעיוניו דבר זה שיכין עצמו לחדש הפלא העצום ההוא, ויעשה השי"ת למלא רצונו בלי שאלה ובקשה והכנה לזה, זה מורה על דבקות יותר נפלא ויותר נכבד. והנה מצינו בזהר חדש ברבי עקיבא שהיה בוכה מאד באמרו שיר השירים, באשר ידע היכן הדברים מגיעין. והנה דעת לנבון נקל, בעת שראה רבינו הקדוש עד היכן מגיע פעולת דבקות של רבי פנחס בן יאיר, ודאי מרוב שמחה וחשקות הגיע גם כן לדבקות נפלא, על כן באה ואמר מה בחייהם כך במיתתן על אחת כמה וכמה ע"כ.

וּנְרָאָה דהנה הא דפרדות הם מזיקין עד גדר של מלאך המות, יש לומר בטעמו, דאיתא בגמרא (שבת טו.) דפרידה לא פרה ורבה ע"ש. ומבואר בדעת זקנים לבעלי תוספות (בראשית א-כב) בטעמו, משום דבבריאה כתיב, ויברך אותם אלקים לאמור פרו ורבו וגו' (שם), ופרדות לא היו בכלל ברכה, כדכתיב (להלן לו-כד) הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר, ולפיכך אינם פרות ורבות בעולם. ואפילו לרבי יוסי (פסחים נד.) דלמוצאי שבת בראשית הביא אדם שני בהמות והרכיבן זה על זה ויצא מהן פרד, לא קשה מידי, דפרו ורבו נאמר קודם [ביום השישין] ע"כ. ועל דרך זה יש לומר, כי על כל מה שנברא בששת ימי בראשית, כתיב (שם א-לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, שהטיל ה' בראיתו עין טובה בכל מה שנברא. ומתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ולבסוף שיתף עליה מדת הרחמים (כ"ר יב-טו). ועל כן יש נקודה של רחמים בכל מעשי בראשית, אבל הפרד שנתהוה אחר ששת ימי בראשית היא אכזרי בלי מדת רחמים, ועל כן היוזק גדול מאד, ואימתו מוטלת על הבריות. ועוד כי אמרו חז"ל (כלה א-כג) עז פנים רבי אליעזר אומר ממזר ע"ש, הרי לנו דממזר יש בו חציפות, ולכן הפרד שהוא ממזר מתגבר על האדם בחציפות יתירה ומזיקו.

וְהִנֵּה בתוספתא (כלאים ד-ד) איתא (הובא בתוס' חגיגה ב.), דאיסי בן יהודה סבירא ליה דאסור לרכוב על הפרידה, מקל וחומר, ומה במקום שמותר ללבוש שני חלוקין [בגד צמר ובגד פשתים] אסור בתערובתו [משום שעטנז], מקום שאסור לנהוג שני מינים [לא תחרוש בשור וחמור יחדיו], אינו דין שאסור בתערובתו, אמרו ליה והא כתיב והרכבתם את שלמה בני על הפרדה ע"ש. ובירושלמי (שם ח-א) תירצו, בריה

נפלא לדעתי ממה שחלק הנהר, דהנה בעת שיקרא החסיד אל ה', או שרוצה לעשות איזה דבר יוצא חוץ להיקש הטבעי לאיזה הכרח, אז מדבק נפשו בשורשו ויכול לפעול, כי העליון פועל בתחתון, אבל בענין כזה שלא קרא רבי פנחס בן יאיר לאלקיו שיגבה טורא ביניהם, ולא עלה על רעיוניו דבר זה שיכין עצמו לחדש הפלא העצום ההוא, ויעשה השי"ת למלא רצונו בלי שאלה ובקשה והכנה לזה, זה מורה על דבקות יותר נפלא ויותר נכבד. והנה מצינו בזהר חדש ברבי עקיבא שהיה בוכה מאד באמרו שיר השירים, באשר ידע היכן הדברים מגיעין. והנה דעת לנבון נקל, בעת שראה רבינו הקדוש עד היכן מגיע פעולת דבקות של רבי פנחס בן יאיר, ודאי מרוב שמחה וחשקות הגיע גם כן לדבקות נפלא, על כן באה ואמר מה בחייהם כך במיתתן על אחת כמה וכמה ע"כ.

וּנְרָאָה דזהו כוונת הכתובים (תהלים קמה-יח) קרוב ה' לכל קוראיו וגו', רצון יראיו יעשה וגו', שומר ה' את כל אוהביו וגו', כי יש בכלל ישראל שלש דרגות, המדריגה המובחרת העובדים את ה' מאהבה, ומדריגה הפחותה מזה הוא העובדים את ה' מיראה, ושוב יש מדריגה פחותה יותר, המון כל בית ישראל. ואמר הכתוב, כי אותן המתפללים אל ה' ומבקשים רחמים, קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. ושוב יש מעלה יתירה ביראי ה', שגם אם אינם קורים בפיהם, רצון יראיו יעשה וגו'. ושוב יש מדריגה יתירה אצל אוהבי ה', שגם בלי תפלה ובלי רצון, שומר ה' את כל אוהביו, שגם כאשר לא עלה על רעיוניו דבר זה, מכל מקום מזמין לו ה' מעצמו לשמור אותו בכל מה שהוא צריך.

*

אָךְ אכתי יש להבין, הלא מצינו בדוד המלך כאשר המליך את שלמה בנו אחריו, אמר והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי, והורדתם אותו אל גיחון וגו' (מלכים א א-א), ואיך הניח המלך דוד מלאך המות בביתו. ובפשטות היה נראה, דהא אמרינן (שם) אמר רבי חנינא [רופא היה], מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיית [שאין המכה מתרפאת]. ופריך והא קחזינא דמיתסי, ומשני דחיוורן ריש כרעייהו קא אמרינן ע"כ. ואם כן יש לומר

שהדגישו חז"ל כל שחבתי בשמירתו, להורות שהאדם שממונו הזיק, לא יתנצל לומר מה אני אשם בדבר אם בהמתי הזיקה מחמת טבעה הרע, הרי אני לא פשעתי, ולכן כתבו חז"ל את חיוב השמירה בלשון אנכיות ואישיות, שאני ממש הכשרתי וגמרתני את הנזק מחמת מעשי ממש ע"ש.

ומעתה אם האדם בעצמו היה נקי מדררא דאכזריות, ורציחה והלבנת פני חבירו ברבים דהוי כהורגו, אז לא היה במציאות ששורו שהוא חלק נשמתו יהרוג את האדם, ומכיון שאנו רואים ששורו המית אדם, הרי זה לסימן כי גם בעליו יומת, שהוא גם כן כרוצח, אף שאין עדים והתראה, מכל מקום ממיתה בידי שמים לא פלט ודפח"ח.

והנה רבינו הקדוש שמו מעיד על גודל מדריגתו, ובודאי שלא הזיק שום אדם מעולם, ואדרבה מצינו בו שקיבל על עצמו י"ג שנה יסורין בשינוי (בבא מציעא פה.), וכל אותן השנים לא מתה חיה בארץ ישראל, ולא הפילה אשה עוברת (ב"ר צו-ט). על כן לא היה חושש רבי שבהמותיו יזיקו אחרים, כי קדושת נפשו התפשטה על כל הבעלי חיים שהיו תחת ידו, שלא ירעו ולא יזיקו, ופרידותיו של רבי אינם מלאך המות.

ובאמת גם רבי פנחס בן יאיר ידע זאת, שהרי מדה זו ראה גם אצל עצמו שבהמותיו לא אכלו טבל, מפני שהתפשט בהם קדושת נפשו, ואם כן כמו כן גבי רבינו הקדוש לא יזיקו בהמותיו לאחרים. אך היה נראה בעיניו שזהו התנשאות להראות חזותו לרבים, שמחשיב עצמו בגדר זה שבהמותיו לא יזיקו, ולכן קפיד עליה. והנה הר מורה על התנשאות, על כן גבה טורא בינייהו, להורות שקפידתו היה על ההתנשאות שיש בהנהגה זו, להשאיר מלאך המות על פתח ביתו, ויבטח על זכותו שלא יזיקו.

*

גם יש לומר כי מצינו באברהם אבינו, ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו (בראשית כד-), וברש"י ניכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זמומין מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים (ב"ר נט-יא). וכן נאמר שם להלן, ויבא האיש

מששת ימי בראשית היתה ע"ש. והיינו כמאן דאמר (פסחים נד.) דהפרד נברא ערב שבת בין השמשות [אין כל חדש תחת השמש (קהלת א-ט)], ופרד ראשון נברא מן הארץ, ולא בא מן הכלאים] ע"כ. ואם כן הפרדה של דוד לא היה מן כלאים, והוא כשאר כל חיתו ארץ, שנבראו גם במדת הרחמנות, על כן פרדה זו לא מוקת. [ועיין במגדים חדשים פ' תולדות עה"פ ויגדל האיש].

*

אמנם אכתי תקשה על רבינו הקדוש, איך לא חש מתחלה להחזיק זאת בביתו, וכמו שהתרעם עליו רבי פנחס בן יאיר, עד שלא רצה אפילו ליכנס לבית כזה לסעוד. וגם להבין למה נתפרדו באופן של גבה טובא בינייהו דייקא, הלא יכולים היו להפסיקם מן השמים בכמה אופנים, בעמוד אש או בנהר וכדומה.

ונראה על פי מה ששמעתי מאחי הגה"צ אב"ד תולדות אהרן שליט"א לבאר מה שאמרה תורה בשור המועד שהמית אדם, השור יסקל וגם בעליו יומת (שמות כא-כט), בידי שמים. והיא פליאה דבשביל ששורו הזיק, שהבעלים הם רק כעין גרמא, יתחייב האדם מיתה. אך ידוע ממרן הבעל שם טוב זי"ע שבכל חפציו של אדם, יש בו ניצוצות משורש נשמתו, והאדם בעבודתו משפיע עליהם להעלותם או לפגום בהם (עיין ספר בעל שם טוב סוף פרשת ויחי). ומבואר בספרי רבי צדוק הכהן דזו הענין שחמורו של רבי פנחס בן יאיר לא אכל טבל, כי רבי פנחס בן יאיר היה זהיר מאד באכילתו, וכדאיתא בגמרא (חולין שם) שאמרו עליו מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו ע"ש. על כן קדושת נפשו נתפשט אפילו בחמורו שלא רצה לטעום ממאכל איסור ע"כ.

ובספר אמונת עתיך (פרשת משפטים) כתב לבאר בזה לשון המשנה (בבא קמא ט): כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו, כי ממון המזיק הוא אדם המזיק, שנפשו של אדם מתפשט בממונו. ומי שהוא משתמר מכעס, לא תזיק בהמתו בקרן שכוונתו להזיק, ומי שמשתמר מתאוות, לא תזיק בהמתו בשן שיש הנאה להזיקו, ומי שמשתמר בהרגליו, לא תזיק ברגל שהוא מחמת רגילות שהזיקה מצוי וכו'. וזהו

שלא פרט רבי פנחס בן יאיר עוד מדה, יש שאין לו וגם אינו רוצה, שאפילו אם היה לו לא היה רוצה ליתן. ועל כרחק דמדה זו לא נמצא בישראל, כי מדתן של ישראל בטבעם להיות בעלי חסד, ושלשה סימנין יש באומה זו, רחמנין וביישנין וגומלי חסדים (יבמות עט.), אלא מי מעכב שאור שבעיסה (ברכות יז.), שיצרו מתגבר עליו ומסיתו שלא יתן, כי בידם לבנות עולמות של תורה, ועל כן היצר הרע מעכב בעדם שלא יתנו. אבל כשאין לו, ואין הוא בר קיום מצוה, היצר הרע אינו מטפל עמו בדבר הזה, ולכן כל ישראל רוצה ליתן. ועל זה אמר שישראל קדושים הם, שאין בהם אלא שתי מדות אלו שפרט, אבל באומות העולם יש גם מי שאין לו ואינו רוצה ליתן. וזהו פזר נתן לאביונים (תהלים קיב-ט), היינו שמדת הפזרנות ניתן לאביונים ע"כ.

ושמעתי פעם מאדמו"ר מפורסם שיש לו מגע עם הרבה נגידיים בישראל, ואמר שהכלל ישראל נותנין הרבה צדקה, אבל עשירים מקמצין, ואם היו העשירים נותנים אפילו רק מעשר מהונם, בלי נתינת חומש, היה בידם להחזיק כל מוסדות התורה, מבלי שיצטרכו לקבץ עבורם אפילו פרוטה, ורק יצרם מונעם, כי יודע כמה זכותיים הם יכולים לקנות בממונם.

*

אך בתוספות הקשו על מה שאמר ישראל קדושים הם, יש שיש לו ואינו רוצה, מהו הקדושה שיש בנותן זה. וכתבו דאפילו הכי איקרי קדושים, שמזמין את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת ע"כ. ובפשוטו הכוונה דבצדקה יש חשיבות בכל אופן שנותן, שסוף כל סוף החיה בממונו את העני, ואקרי עבור זה קדוש.

אמנם נראה בזה עוד, על פי מה שמצינו בפרשתנו, דבר אל כל עדת בני ישראל, קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (וי-ב). ובמדרש (כב-ט) קדושים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני ה', קדושתו למעלה מקדושתכם ע"כ. ובמפרשים פירשו, דלכך 'קדושים' תהיו, נאמר חסר בלי אות ו', ואילו כי 'קדוש' אני ה' נאמר מלא ו', לרמוז כי קדושה מלאה מצויה רק בהשם יתברך ע"כ. ומכל מקום הדבר תמוה, איך יעלה על הדעת שיוכל האדם להתקדש

הביתה ויפתח הגמלים (כד-לב), וברש"י התיר זמם שלהם ע"ש. ובמדרש (ב"ר ס-ח) ששאלו לרבי חייא בר רבה, וכי לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר וכו' ע"ש. וברמב"ן (כד-לב) הוסיף, כי אי אפשר שיהיה החסידות בביתו של רבי פנחס בן יאיר גדול יותר מביתו של אברהם אבינו, וכאשר חמורו של רבי פנחס בן יאיר איננו צריך להשתמר מן הדברים האסורים לבעליו להאכילו, כל שכן גמליו של אברהם אבינו, ואין צריך לזממם, כי לא יאונה לצדיק כל און ע"כ.

ונראה בטעמו של אברהם שיצאו זמומים, כי התנא אומר (אבות ב-ד) אל תאמן בעצמך עד יום מותך. וברע"ב שהרי יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה, ולבסוף נעשה צדוקי (ברכות כט). וברבינו יונה כתב, לא תאמר כמה ימים לא פעלתי און, הכרחתי את יצרי, ואנכי יכול עליו ונוצח אותו, כבר נשבר ואנחנו נמלטנו, ולא יכול להטותי מן הדרך הישרה, והוא אויב אורב אליך, במצאו אותך פעמים עסוק במלאכתך ולא לומד ולא חושב בדברי אלקים חיים, מרקד לפניך ומדבר אל לבך להטותך לשוט בארץ ולהתהלך בדרך לא עבר בה איש טוב ולא ישב אדם שם, ואולי כי יכול יוכל ותלקח נפשך בידו ע"כ. ועל כן לא הותר לאברהם אבינו לסמוך על צדקתו שיצאו גמליו בלי זמומים, כי מי יוכל לידע אם לא יתרמי לו איזה חטא, אשר באותה שעה רשע הוא. וכן רבי פנחס בן יאיר לא הניח בהמותיו בלי שמירה שלא יאכלו דבר איסור, אלא כיון שבאמת נשאר בצדקתו, על כן לא בא מכשול גם לבהמותיו.

וזה היה טענתו של רבי פנחס בן יאיר על רבי, כי אין להאמין בעצמו על צדקתו. ואדרבה הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה נב.), ואין לו לסמוך על צדקתו. והנה היצר הרע נדמה להם לצדיקים להר (שם), על כן גבה טורא בניניהו, שלא היה לו לרבי לנהוג כן, שיש להתיירא מההר הגדול שלא יכשילנו בחטא, ואין לאדם לסמוך על צדקתו.

*

ונחזור כעת לתחלת המאמר, שאמר רבי פנחס בן יאיר, יש רוצה ואין לו, יש שיש לו ואינו רוצה, ואתה רוצה ויש לך. וראיתי מובא בשם ספר כרם חמד (דף רסא)

להיות כמוני, שאין זה במציאות כלל, ואיך יתכן ציווי כזה לכל אדם.

וּנְרָאָה על פי מה שכתוב בשם משמואל בפרשתנו, דקדושה פירושו פרישות והבדלה והתעלות, למשוך את ידו מהנאות העולם הזה, אשר חומר האדם מחמתן, ולהגביה עצמו ממצבו ומחומריותו. וכל אחד ואחד לפי מה שהוא, מצוה עליו שיפרש ויבדל ממה שהוא עומד בו, וכל אחד ואחד לפי מדריגתו נצטוו עליו להגביה עצמו ממצבו, וכל אחד צריך להתקדש ממה שטבעו נוטה לזה כעת. וכאשר מבדיל עצמו מהחומריות שהוא נמצא בו כעת, היא אצלו קדושה. ולכל אחד ואחד יש קדושה אחרת מה שאין לזולתו.

וּבִיאוּר הדברים הוא, כי אנו רגילין לפרש שמצות קדושים תהיו, היא להיות מובדל ופרוש מכל מיני חומריות, להיות משכמו ולמעלה גבוה, והיינו לעמוד בסולם העולה בית א-ל, על השליבה העליונה, וכל זמן שעדיין לא ביטל כל חומריותו להיות קדוש מופרש מכל העולם, לא קיים מצות קדושים תהיו. אבל באמת פירושו הוא, התעלות מהמדריגה שעומד בה. וגם מי שעומד בהתחלת הסולם, בשער המ"ט של טומאה, ומונע עצמו ממה שחומר הגוף תובע ממנו, ומתגבר עליו ופורש ממנו, ונתעלה אפילו רק משער אחד ממצבו, ועלה על הסולם רק שליבה אחת, קיים מצות קדושים תהיו. ושוב מתחדש עליו מצות קדושים תהיו, להתעלות גם ממעלה זו שעומד בו כעת, לשליבה יותר עליונה. ולעומת זה מי שהוא במעלה גבוה ונשאר עומד על מעמדו ואינו מתקדש עוד יותר ואין התעלות בעבודתו, חיסר מצות קדושים תהיו. והיינו כי מצות קדושים תהיו, אינה הנקודה היותר גדולה לעצמה, להיות מופרש מכל העולם, אלא מצותו על עצם ההתעלות, להתקדש ולפרוש עצמו ממצבו שהוא עומד. ולכן שפיר אמר רבי פנחס בן יאיר ישראל 'קדושים' הם, שגם מי שיש לו ואינו רוצה, כיון שסוף כל סוף מתגבר עצמו, ופורש עצמו ממצבו ונותן, יהיה מאיזה טעם שיהיה, קדוש אקרי, שהפריש עצמו ממצבו להתעלות.

וְהִנֵּה תואר 'קדושה' אצל ה', אינה בגדר אדם חומרי שפורש עצמו ממצבו, ומתגבר על חומריותו

ומתעלה, כי לגדולתו אין חקר, ואין בו גדר עילוי, ואין לו משיגי הגוף. אבל לא סוג זה מתבקש מאתנו, אלא גם כשעדיין משוקע בחומריותו, אבל מתעלה ממצבו מעט, הרי זה בחינת קדושה, שהתרומם והפריש עצמו ממצבו. וזהו שאמרו קדושים תהיו, יכול כמוני, שמצות קדושים תהיו פירושו להיות עומד בתכלית הפרישות בלי שום חומריות, תלמוד לומר כי קדוש אני ה', קדושה מלאה כזה אינו אלא אצל ה', ומכם אין אני מבקש אלא התעלות ממקומו שעומד, וקיום מצוה זו שייך בכל אחד ואחד מישראל, שיוכל כל אדם לקיים קדושים תהיו, גם כאשר הקדושים חסר, שעדיין משוקע בחומריותו.

וּדְבַר זה נותן חיזוק גדול לכל אחד ואחד, שהקב"ה מחשיב כל פעולה קטנה שהאדם עושה כדי להתקדש, ובכל פסיעה שהוא פוסע בסולם העולה בית א-ל, ופורש עצמו מהמצב שהיה עומד בשליבה תחתונה ומתעלה, הכתוב קורא אותו קדושים תהיו. ועיקר פרשה זו לפירוש רש"י הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא 'גדר' ערוה אתה מוצא קדושה, והיינו שעל כל גדר שעושה לעצמו, גם כאשר לא הגיע לרום מעלתה, אתה מוצא קדושה.

וְהִנֵּה הרמב"ן פירש דמצות קדושים תהיו קאי שיקדש עצמו במותר לו, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכיר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה וכו', ועל כן צוה הכתוב קדושים תהיו, להיות פרושים בכל דבר ע"ש. ומעתה לא יתכן עוד נבל ברשות התורה, כי התורה אמרה קדושים תהיו, ואם הוא נבל, אינו עוד ברשות התורה.

וּסְמֵךְ לה הכתוב איש אמו ואביו תיראו (ט-ג), ופירש בתורת אבות בדרך צחות (בשם מוהר"ן מלעכוויטש), אמו ואביו היינו מוטער און פאטער, ורצה לומר שתתייראו פאר'ן מותר און פאר'ן פטור ע"כ. כי זהו מצות קדושים תהיו, לקדש עצמו במותר לו. וכמו שאמר מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע שמי ששואל על דבר שישראל נוהגין כן, היכן

כתוב זאת שיש לעשות כן או לא לעשות, זהו בגדר אפיקורס, כי יש להתקדש גם במה שהוא פטור ומותר.

ואמר הכתוב והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו', ושמר ה' אלקיך לך את הברית וגו', וברך פרי בטןך ופרי אדמתך וגו' (דברים ז-יב). והקשו הא קיימא לן דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (עירובין כב). אמנם ידוע מה שכתוב בספר שבט מישראל (תהלים א) דמה שהאדם מוסיף על עיקר המצוה יותר מן המחוייב, על זה משתלם לו שכר גם בעולם הזה. וכמו שאמרו (בבא קמא ט:): הידור מצוה עד שליש משלו, מכאן ואילך משל הקב"ה. וברש"י מה שיוסיף בהידור יותר משליש יפרע לו הקב"ה בחייו ע"ש. וזהו שאמר והיה 'עקב', נוטריקון ק'דש ע'צמך ב'מותר, אז ישולם שכרו גם בעולם הזה, כי המוסיף על החיוב יש

שכר מצוה בהאי עלמא. - ולכן סיים גם בפרשתנו, קדושים תהיו וגו', אני ה' אלקיכם. ורש"י (שמות ו-ב) מפרש שכשהוא אמור אצל קיום מצות, פירושו אני ה' נאמן לשלם שכר. והיינו כי על קדושה ופרישות יש שכר גם בהאי עלמא.

ובזה נבוא אל המכוון, כי מצוה חמורה היינו מה שמצוה בתרי"ג מצות התורה, ומצוה קלה היינו מה שמקדש עצמו במותר לו. ויש להזהר לקיים מה שלא נצטוו עליהן בהדיא, אלא שביקשה התורה להוסיף כן מעצמו, כי על זה יגיע לו שכרו גם בהאי עלמא. ועל כן הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שהרי אין אתה יודע מתן שכרן של מצות, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ולא ניתן בעולם הזה, אבל מהמצוה קלה יזכה לראות שכרו גם בעולם הזה.

סעודה שלישית

והנה הרבה מהקדמונים דקדקו בתיבת יעשו, היינו יעשו ממש כמדותיו ית"ש, מה הוא רחום וכו', מה הוא חנון וכו' (שבת קלג:), והוא מצות (דברים כח-ט) והלכת בדרכיו אלשיך תהלים קג-ז). והרבה מהקדמונים סבירא להו יעשו היינו יקראו במו פיהם בעטיפה י"ג מדות של רחמים והקב"ה מוחל (ועיין ראשית חכמה שער הענוה פ"א ד"ה והכלל).

והנה בספר פנים יפות (פ' תשא ד"ה שם) פירש בזה נוסח הפייט, א-ל הורית לנו לומר שלש עשרה, דהנה פלוגתת הקדמונים הנ"ל יש להכריע דהכוונה הוא כפשוטו דסגי באמירה לחוד, דאם נפרש שיתנהגו כמדותיו הללו מה הוא רחום וכו', אם כן במדה הראשונה מאי אית לך למימר מה הוא א-ל וכו', הלא לא איש א-ל (במדבר כג-ט). וזהו שאומרים א-ל הורית לנו לומר שלש עשרה, ר"ל מן מדת א-ל יוצאת הוראה לכל ישראל לומר שלש עשרה, ובאמירה בעלמא הקב"ה מוחל עונותיהם עכ"ד.

אמנם בבני יששכר (אלול ב-ד, אדר ב-ו) העיר ממה שדרשו חז"ל (מגילה יח.) שקראו הקב"ה ליעקב א-ל, דכתיב (בראשית לג-ב) ויקרא לו, ליעקב, א-ל, ומי קראו א-ל, אלקי ישראל ע"ש. ואם כן שפיר נוכל לפרש אם יעשו בני לפני

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט-ב). וברש"י מלמד שנאמרה פרשת זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה ע"כ. ובשפתי חכמים הקשה הא כל התורה כולה שנה משה לכל ישראל (רש"י שמות לד-לב). - ובמדרש בפרשתנו (כד-ט) קדושים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני ה' אלקיכם, קדושתני למעלה מקדושתכם ע"כ. ובמפרשים איתא דלכן 'קדשים' תהיו, נאמר חסר אות וי"ו ע"כ. ואכתי הדבר מעורר פליאה איך היה הוה אמינא שציווי ה' לכל אחד מישראל להיות קדוש כמותו.

ונראה בהקדם לבאר מה שנאמר ביציאת מצרים, וידבר אלקים אל משה, ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שד"י, ושמי ה' לא נודעתי להם (שמות ו-ב). ויש לומר כי הנה אנו אומרים בתפלה קודם אמירת שלש עשרה מדות של רחמים, תאזין שועתנו ותקשיב מנו מאמר, כיום ויקרא בשם ה' ושם נאמר וכו'. וביאורו דאיתא בגמרא (ראש השנה יז.) ויעבור ה' על פניו ויקרא (שמות לד-ו), אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר התפלה, ואמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני אמחול להם עונותיהם ע"כ.

להתעורר עליהם מדות הרחמים מה'. על כן וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה, ומדה זו רק אני הוא כן, וזהו המדה הראשונה של השלש עשרה מדות שאי אפשר לבן אדם להתדמות בזה. ואמר שוב, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל-שדי, הראיתי להאבות כי יתכן אדם להגיע לשם א-ל כיעקב ולשם שדי"י כחנוך, אבל שמי הוי"ה לא נודעתי להם, כי אי אפשר לבשר ודם להגיע לידי מדה זו, ומזה הכרח כי מדת הרחמים שלי על העולם, הוא גם כאשר הם במצב שאין הם מדמים עצמם לה', כי במדת הוי"ה אין דמיון, ולכן אמור לבני ישראל 'אני הוי"ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים.

ובזה יתבאר דברי המדרש, קדושים תהיו, יכול כמוני, כיון שאנו רואים בחנוך ששמו כשם רבו, ויעקב שמו א-ל, וזכו להתעלות במדריגתם להיות שמותיהם כמוני, אם כן יתכן שמדריגה כזו של קדושה מתבקשת מהאדם, תלמוד לומר כי קדוש אני הוי"ה, ולהתדמות לשם הוי"ה בודאי שאינו בגדר בני אדם, ועל כרחק שהקדושה המתבקשת הוא על דרך 'אנשי קודש' תהיון לי (שמות כב-ל), אנשיות עם קדושה.

*

ובזה נראה לבאר מאמר התנא (אבות ב-א) רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהוא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. ונראה דהנה מצינו בחנוך שזכה להתעלות להיות כאחד מצבא מרום העומדים את פני המלך לשרתו. ולא מצינו באברהם אבינו שנזדכך עפרייתו כל כך. וביאר מרן החתם סופר (הובא בהקדמה לשו"ת חלק יו"ד פתחי חותם), כי לא מצד פחיתות וחסרון נפשו לא הגיע אל המעלה הזו, לא, כי אם אברהם אבינו ע"ה היה עושה כאשר עשה חנוך להתבודד עצמו מחברת בני אדם התעלה גם הוא להיות ממלאכי אל, ואשר לא עשה כן הוא כי התבונן בחכמתו כי לא באלה חפץ ה' שישלים האדם את נפשו לבד, ואת אנשי דורו ישאיר אחריו תרבות אנשים חטאים ומכעיסי ה', כמקרה אשר קרה לדורו של חנוך ודור המבול, הנסיון הזה לימד אותנו כי טוב לאדם למעט בהשלמת נפשו, למען רבות כבוד ה' למעט את מורדיו ולהרבות עבדיו ויודעיו, כי מה יתן ומה יוסיף האדם אם יוסיף מלאך אחד על אלפי רבבות מלאכי מעלה, הלא ה'

וכו', יעשו ממש, מה הוא א-ל וכו', כיון דיש מציאות שיוכל האדם להקרא א-ל ע"ש. אך יש לומר, דהנה יש פלוגתא מהיכן היא התחלת הי"ג מדות של רחמים, ולדעת הזוה"ק והמקובלים מתחלת מן שם א-ל, וב' השמות הראשונות ה' ה', אינם מן המנין (וכמובא בעץ חיים שער א"א פט). אמנם לדעת ר"ת (המובא בתוס' ר"ה יז: ד"ה שלש) גם שני השמות הראשונות הם מן המנין. ודעת המגילת סתרים לרבינו נסים, שם הראשון אינו מן המנין, כיון שיש פסיק בין השמות, והכי קאמר קרא, ה', הקב"ה ששמו ה', קרא, ה' אל רחום וחנון וגו' ע"ש בתוס'. [ועיין בזה בבני יששכר שם (אלול ב-ג)]. ואם כן להנך דיעות דה' גם כן מן המנין, יש לומר דלעולם יעקב נקרא א-ל, ובכל זאת עדיין לא צריכין לעשות בפועל הי"ג מדות, כי הרי המדה הראשונה הוא מדת ה', הוי"ה, ולא מצינו בשום איש שיקרא בשם ה', הוי"ה, ועל כרחק דאין הכוונה לעשותו בפועל אלא סגי באמירה. (ועיין בזה אריכות בשמן ראש ח"ט פ' ויצא רנז).

וזוהו שאנו מקדימין קודם אמירת הי"ג מדות, תאזין שועתנו ותקשיב מנו 'מאמר', שהאמירה לחודיה יעורר מדת הרחמים עלינו, כיום ויקרא בשם הוי"ה ושם נאמר ה' ה' וכו', והרי מדת הוי"ה, היה הוה ויהיה שמהוה הכל, אי אפשר להאדם להתדמות אליה, ועל כרחק דדי באמירה לחוד.

והנה מצינו עוד אדם שנתעלה להקרא בשם ה', דוגמת יעקב אבינו שקראו ה' א-ל, וכמו שנאמר (בראשית הכד) ויתהלך חנוך את האלקים ואינו כי לקח אותנו אלקים. וכתוב בתרגום יונתן וסליק לרקייעא במימר קדם ה', וקרא שמיה מטטרון ספרא רבא ע"כ. וכתוב (שמות כג-ב) הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו', כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבנו. וברש"י רבותינו אמרו זה מטטרון ששמו כשם רבו (סנהדרין לח:), מטטרון בגימטריא שדי"י (תיקו"ז סו: ע"כ. ואם כן נתעלה חנוך להקרא בשם רבו שדי"י.

ומעתה כיון שאנו רואין שיתכן אדם להגיע למדריגת א-ל כמו יעקב, ולמדריגת שדי"י כחנוך, אם כן יש לומר דאי אפשר לעורר מדת הרחמים רק כאשר יעשו כסדר הזה, לדמות עצמו במעשיהם כמו מדות ה'. ואם כן ישראל שהיו אז בדיוטא התחוננה במצרים, לא יוכל

בורא וממציא כהנה וכהנה חדשים לבקרים, ואם כה יעשו יחידי סגולה בכל דור ודור, ימצא אחד מני אלף קודש לה' ורוב העולם מקולקל, הארץ תשם מרעת יושביה וחפץ הבריאה תשארה מעל.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית יח-יז) וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וכו', כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו', כי בודאי אי היה אברהם אבינו ע"ה במדרגת הנבואה שיתגלה אליו דבר משפט אשר יעשה באומה או בעיר פלוני, לא ימנע ממנו הנבואה, כמו שנגלה לישיעה ירמיה ויחזקאל כמפורש בריש ירמיה נביא לגוים נתתך, גם במה שאינו נוגע לאומה הישראלית כלל. אך אברהם אבינו ע"ה באמת לא הגיע אל מדרגת נבואה כזו, כי לא היה לו פנאי להתבודד עצמו במחשבתו ולקדש נפשו במדרגת נבואה כזו, לפי שהיה מוטרד תמיד בלימוד התלמידים, והיה דעתו מעורב בין הבריות להכניסם תחת כנפי השכינה. ואילו היו תלמידים האלו במעלה הנכונה, לא היה לימודו אותם מניעת התבודדות המחשבה, אך הם בתחילת לימודם היו במדרגה פחותה עד שהיה צריך להכניסם לאט לאט, ועל שהתנועע נפשו תמיד להתעסק עם קצרי דעת כאלו, לא נשאר לו פנאי להתבודד מחשבותיו לנבואה כזו. אך ה' הטוב היוודע מצפוני לב ונפש, ידע את אברהם, אמר הלא זה עבדי אברהם, אם גם כי לא הגיע אל מדרגת נבואה כזו, מכל מקום לא יתכן לכסות ממנו דבר, כי אין חסרון בשלימות נפשו, וכל מיעוט הכנתו אל הנבואה הוא רק על ידי שהוא מטריד עצמו לכבודי, ולמעני משליך נפשו מנגד, וגזל ממנה מעלת הנבואה, אם כן לא יתכן צדיק כזה יפסיד על ידי עבודתו באהבתו אותי.

וזהו תואר הקרא אמר השם יתברך, המכסה אני מאברהם, היתכן שאכסה מאברהם את אשר אני עושה, הלא ידעתי כי כל מיעוט הכנתו לנבואה הוא למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריו ושמרו דרך ה', והם עוד פחותי הערך העובדים על מנת לקבל פרס, למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו, כל כך משפיל עצמו,

הולך ממקום גבוה אל מקום נמוך ללמוד עם קצרי דעת כאלו, וכל זה הוא עושה לכבוד שמי להרבות עבדי ומיודעי, אי לזאת שכרו מאתי תצא, שבכל מיעוט הכנתו לנבואה אגלה לו כל צפון ולא יסתר ממנו דבר ע"כ. [ועיין בתורת משה ריש הפרשה].

וזהו שאלת התנא איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם, אם יתבודד כחנוך ולהגיע לשלימות האדם עד המדרגה הכי עליונה, או יבור חלקו כאברהם, שויתר על מעלת שלימותו כדי להרבות צבאות ה', לזכות גם אחרים, ולהכניסן תחת כנפי השכינה. ועל זה אמר, שעיקר העבודה היא מדרגת אברהם, שהנהגתו תביא תפארת לעצמו, וגם לרבות לאחרים. כל שהיא תפארת לעושיה, היינו האדם העושהו (או כפירוש המפרשים לעושהו, היינו הקב"ה שעשהו), וגם תפארת לו מן האדם, שיגיע תפארת להקב"ה גם מבני אדם אחרים, להכניסם תחת כנפי השכינה.

והנה התורה מבקשת מאתנו קדושים תהיו, 'קדשים' חסר וי"ו, שאינו מוטל עליו להיות כמלאך, להיות כמוני, לדור במרומים כמו חנוך. כי עבודה כזו צריכה התבודדות, להיות פרוש מבני אדם, ופרשה זו בהקהל נאמרה, להתעלות בקדושה באופן שיוכל להשפיע על קהל בית ה' גם כן, ולהעלות כולם בקדושתו.

ונראה דלכך קדשים חסר וי"ו דייקא, דאיתא בגמרא (חגיגה טז.) ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה, שלשה כמלאכי השרת, להם דעת כמלאכי השרת, ומספרים בלשון הקודש כמלאכי השרת, שלשה כבהמה, אוכלין ושותין כבהמה, ופרין ורביין כבהמה, ומוציאין רעי כבהמה ע"כ. הרי לנו כי עבודת האדם אינה להיות כמלאך אלא שלא יהיה דומה לבהמה, לקדש כל הענייני גשמיים לה'. ועל כן קדושים חסר וי"ו, להורות על הששה דברים שנאמרו בבני אדם, שלא נברא להיות דומה למלאך, אלא אנשי קודש דייקא.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' מרדכי אדלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' מאיר צבי בערנער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' אשר יואל פאללאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' שרגא צבי שפיטץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למול טוב
--	--	--	---